

Inconsolable & Impoverished

פרשת ויצא תשפ"א

from that well they would water the flocks, and the stone over the mouth of the well was large.
 3 When all the flocks would be assembled there they would roll the stone from the mouth of the well and water the sheep; then they would put back the stone over the mouth of the well, in its place.

4 Jacob said to them, "My brothers, where are you from?" And they said, "We are from Charan."
 5 He said to them, "Do you know Laban the son of Nahor?" And they said, "We know."
 6 Then he said to them, "Is it well with him?" They answered, "It is well; and see — his daughter Rachel is coming with the flock!"

7 He said, "Look, the day is still long; it is not yet time to bring the livestock in; water the flock and go on grazing."
 8 But they said, "We will be unable to, until all the flocks will have been gathered and they will roll the stone off the mouth of the well; we will then water the flock."

9 While he was still speaking with them, Rachel had arrived with her father's flock, for she was a shepherdess.
 10 And it was, when Jacob saw Rachel, daughter of Laban his mother's brother, and the flock of Laban his mother's brother, Jacob came forward and rolled the stone off the mouth of the well and watered the sheep of Laban his mother's brother.
 11 Then Jacob kissed Rachel; and he raised his voice and wept.
 12 Jacob told Rachel that he was her father's relative, and that he was Rebecca's son; then she ran and told her father.

2

11. ויבך — And [he] wept. Jacob wept because he foresaw that Rachel would not be buried with him in the Cave of Machpelah. Another reason he wept was because he had come empty-handed. He thought: "Eliezer, who was only my grandfather's servant, came for my mother laden with riches, while I come here destitute." Isaac had given Jacob money and gifts when he sent him to Haran, but Esau had ordered his son Eliphaz to ambush Jacob and kill him. Eliphaz pursued and found Jacob, but, having been raised by Isaac, he could not bring himself to kill. Eliphaz asked Jacob, "What about my father's command?" Jacob told him

that he could be in technical compliance with Esau's order by taking away all of the wealth that Isaac had sent, and thus impoverishing him, Jacob, for the Sages say that a poor person is tantamount to a dead man. Eliphaz complied. Thus, when Jacob met Rachel, he had nothing to give her (Rashi citing Midrash).

3

וישא את קולו ויבך (כפ, יא) ופירש רש"י שני פירושים על ויבך, אי, לפי שפסה צרוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, דבר אחר שזכה על חסרון ממנו לפי שזא צדיקים ריקניות עיי"ש. ולכאורה הנה השני פירושים הם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח למערב, אמר שפסה צרוח הקודש שהוא מדרגה גבוהה בעל רוח הקודש, חזר ואמר שזכה על חוסר ממנו שהוא מדרגה פחותה ושפלה, ואיך יתכן שצדיק כזה יעקב אבינו ע"ה יזכה על חוסר ממנו. גם הענין הצניע שאינה נכנסת עמו לקבורה אינו מובן, כי מה זכך שאינה נכנסת עמו לקבורה, יותר היה לו לזכות על שמתה על ידו מסיבת הקללה עם אשך תמנא אלהיך לא יחיה כפירוש רש"י שם (להגן לה, נב).

4

ובלי ספק כל קורא בדברי רש"י אלה יתמה תמיהה גדולה, איך זה שייך לאדם גדול וצדיק, ובפרט אחד מן האבות, שיצטער על דברים פשוטים וחסרי ערך כזה, שאין לו מתנות להביא לכלתו. ואפילו אם נקבל

שיש קצת עגמת נפש על זה, אבל עד כדי כך לבכות, אתמהה, צער זו למה.

6
 ורואים אנו מזה שבאמת כל זמן שאדם מלובש בחומר א"א להפרד ממנו לגמרי וכמה שיגדל האדם בכ"ז מקושר הוא עם החומר, וכל הכחות וההרגשים חיים בו, וגם הכחות הכי קטנים עוד תופסים בו מקום, ולכן אפילו עם כל גדלותו של יעקב אבינו עוד פעל בו הרושם שפעם בא כאן אליעזר עבד אבי אביו והיה בידו כ"כ הרבה עשירות ובידו אין כלום, ואע"פ ששבת הבכי היתה בעיקר משום ענינים קדושים רמים ונעלים, בכ"ז מכיון שרגש כזה היה נמצא בו - אף במדה קטנה מאד - הרגיש בו ובכה גם על זה, כי כל מה שיגדל האדם רגשותיו יותר חזקים, והבן. וועיין שעי"ד "אם ראשונים כמלאכים".

צו נתיבות טהרת המדות / מאמר ה שלום

תיקון טהרת המדות מתחלק בבי' חלקים. תחילה טור מרע, עקירת הרע והמדות הרעות המושרשות בו, ואח"כ עשה טוב, קנין המדות הטובות. כי גם אחרי שמתרחק האדם ממדותיו הרעות, וכבר גירש את כוחות הרע שבקרבו, אם כי זו הכנה רבתי לקנין המדות הטובות, אך צריך עוד יגיעה רבה ועצומה לקנות הטוב בקרבו. וענין זה שייך בכל המדות הטובות, הן אלו שבין אדם לבוראו, הן אלו שבין אדם לחבריו, ובין האדם לעצמו.

וכן מדת אהבת ישראל. שגם אם אינו שונא ישראל, עדיין הוא רחוק מהשגת מדת אהבת ישראל, שמשמעותה לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו (רמב"ם הל' דעות ו', ג), ובספר החינוך (מצוה רמג) כותב: לאהוב כ"א מישראל אהבת נפש. והיינו פשוט לאהוב בפועל: כל יהודי. והפליגו במדה זו צדיקי הדורות, ומרן מקוברין זי"ע אמר על עצמו שהי' גותן לגסר עצים על ראשו אם תצמח מזה טובה לאיש יהודי, ולא הרשה להגיד אחריו שום שבח רק שהי' אותה ישראל באמת. ובס' שערי קדושה לר"ח (ח"ב ש"ד) כותב שלא זכה משה לכל מעלותיו אלא שהי' אותה לישראל ומצטער בצרתם.

פניני פרשת ויצא דעת פא

ואאמו"ר הגאון זצוק"ל הקשה כי הרי פלא הוא על מה בכה יעקב, מה היה חסר לו, ואיזה מקום תפסו דברים קטנוניים כאלה - של נזמים וטבעות - במחשבתו של יעקב שצפה ברוח הקודש את עתידו של כלל ישראל, ורואה את קבר רחל שאינה בקבורתו, ועוד לבכות על זה שאין לו נזמים וטבעות?

ומה מותאמים כזה דברי חז"ל (ירושלמי נדרים פ"ג ה"ח בגמ') אמר רבי אחא בשם ר' הונא עתיד עשיו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבא והקב"ה גוררו ומוציאו משם ע"כ רואים כי כ"כ גדול כח הטעות עד שעשיו הרשע חושב באמת שלו יאה ולא נאה לשבת עטוף בטלית עם הצדיקים כאילו הוא כמותם ולקבל שכר בעד מעשיו ה"טובים".

וכן הוא בכל המדות הטובות. וכמו מדת החסד, בודאי גם אם אינו איש רע עדיין לא קנה את מדת החסד, וכמו שנאריך בזה להלן. או מדת השמחה, אינה רק שלילת העצבות, ומי שאינו עצוב עדיין לא השיג מדת השמחה. וכן מדת הוריות, גם מי שאינו עצלן מ"מ אינו יכול להיקרא זריו עד-שישיג מדת זו. והוא כמו שמצינו בשאלת רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו (אבות פ"ב) איווהי דרך טובה שידבק בה האדם, ואיווהי דרך רעה שירחק ממנה האדם, כי בשלילת הרע עדיין לא משיג הטוב. וכן אחז"ל (שם פ"ה) כל מי שיש בו ג' דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, וג' דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה רוח נמוכה נפש שפלה, תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה. הרי שגם מי שאינו בכלל תלמידיו של בלעם הרשע, עדיין אינו מתלמידיו של א"א, רק כאשר יהי לו עין טובה וכו'.

11

Sichos Mussar

This incident involving Elifaz contains an even more profound example of the intermingling of 'light and darkness.' The basis for his intended act of murder was the fulfillment of the mitzvah of honoring his father! The very 'light' itself had become corrupted and distorted by the darkness.

This then, is the meaning of the words of the prophet, *מי חכם ויבן, Who is wise and understands all these, understanding and knows them, for the ways of Hashem are straight — the righteous traverse them and the wicked stumble upon them (Hoshea 14:10).*

Rashi explains that the very same path of God which serves to elevate the righteous serves to make the wicked stumble. The very same mitzvah of honoring one's father is elevated in the hands of the righteous but becomes an instrument of murder in the hands of an Elifaz.

We now understand why it was precisely Elifaz, of all Esav's children, who was the progenitor of the wicked nation of Amalek. For the other children had only the wicked nature of Esav to propagate, which in itself could not produce the absolute evil of Amalek. It was only an Elifaz who had studied under Yitzchak and had absorbed his teachings, in addition to the evil essence of his father Esav, who would distort and corrupt the teachings of the Torah to such an extent as to transform them into the evil colossus known as Amalek. The essence of Amalek, then, is not merely evil incarnate, rather, it is the fusion of evil and goodness which forms a monstrosity which is not possible to be produced by evil alone.

When we comprehend how especially pernicious is the result of an evil feeding upon and drawing from the sources of good, we can

understand the prophet Eliyahu's exhortation to Israel, *עד מתי אתם, פסחים על שתי הסעפים, אם ה' האלקים לבו אחריו, ואם הבעל לבו אחריו, How much longer will you hesitate between two doorsteps? If Hashem is the true God then follow Him, and if the Baal is, then follow him (I Melachim 18:21).*

"Indeed, if you believe it is the Baal," Eliyahu told them, "then serve him alone but do not combine it with the Divine." The worship of Baal alone is not nearly as bad as combining it with the worship of God. The 'light' of Torah, when combined with Baal, does not mitigate its evil but rather feeds and fans its flames.

The darkness of evil is not simply a lack of clarity about God's existence. It is rather an entity of its own, creating a lust and an urge which must be consciously overcome and overpowered. This is not accomplished by the mere awareness of the Divine by the 'light' in oneself. If a person does not uproot the bad and evil within him, then light and darkness will continue to influence him equally. This confluence of forces can lead to the most paradoxical of behaviors, for the 'light' fuels the 'darkness,' creating evil of a new dimension — Amalek!

צח פרקי ספר בראשית תורה

רש"י ז"ל הביא דבריהם ד"א לפי שבא בידים ריקניות וכו' שיש לו לאדם להצטער כשא"א לו להתנהג במנהג דרך ארץ כפי היאות לו, ואין לבטל דברים כאלה.

ועיי"ש עוד ברש"י: לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו א"ל מה אעשה לציווי של אבא אמר לו יעקב טול מה שבידי והעניי חשוב כמות. וראה והבט מה הוא האדם. מצד אחד דקדוק וזהירות בכבוד אב, מדה שהצטיין בה עשו עצמו והורישו לבנו, ומצד אחר רצח הבא מתוך השתמשות באותה מדת הצצטיונות עצמה, שני הפכים נפלאים, והמונע רצח מה שגדל בחיקו של יצחק, כח ההשפעה של סביבת הקדושה של זקנו שנתגדל בה יחד עם השפעת השחיתות של אביו, כזה הוא האדם במערבולת כוחותיו האדירים הפועמים בו, ורק חנוך התורה תשלימהו, להעמיד כל כח ורגש על מקומו הראוי והנכון בעצוב שלמותו הנפשית, אשר כל כחתיו בו מכוונים לתכלית האמת, מבלי חנוך זהו כולנו אנשי הפכים וסתירות כאלפז, ורבות יש לנו ללמוד מזה.

והנה מבואר שרדף במצות עשו להרוג את יעקב ולא חשש (ועשו) על זה שיצער את יצחק. ולעיל פ' תולדות מבואר: ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את אחי, ופירש"י שם שלא אצער את אבא. אלא מכיון שברח יעקב וחשש שלא יוכל שוב להרוג גברה השנאה אף כדי לצער את אביו.

ק"ז הערות — ויצא

ואולי מה שאמרו רז"ל עניי חשוב כמת היינו שבני אדם בטבעם מצטערים מאד בעוניים ומרגישים כמתים וזה דוחק כי לכאורה ההרגשה רחוקה מזה. ודבר שני רואים, אדם שגדל בביתו של עשיו ורואה גדול חשיבות כיבוד אב כל ימיו ויחד עם זה רואה את בחרבך תחיה, חיי עשיו החרב הוא החיות וכמעט אין שום הרגש של חטא, מ"מ אם גדל בחיקו של יצחק, ביקר את הסבא שלו ראה את הנהגתו עשה עליו רושם חזק עד שמושך ידו ומונע עצמו מלהורגו ומבקש עצה איך להצטרק בחטא כיבוד אב והוא שואל את יעקב עצה כמו שנראה מפשטות דברי

רש"י, הרי שרושם משהו שילד רואה אצל אבי אביו משאיר עליו רושם, ורושם כ"כ חזק עד שמחייבו ומעוררו להשוב ולבקש עצה שלא יחטא, וכ"ש להיפך דילפינן מקלקלתא.

כמו"כ מה גדול כח הרע בשעה שהוא מתלבש בטלית של מצוה, אמנם זהו כח הרע ועפ"י רוב האדם לא מרגיש בעצמו שזה רע וחטא. ויתכן שבעתיד יבא ויטען שיתנו לו גן עדן ושכר על רציחה זו שחושב שעושה מצוות כיבוד אב ושפיר קעביד.

ספר ירעם הים R. Michel Twestki 13 קסב

והיה נראה לומר בישוב הנ"ל, שכבר מצאנו וראינו שהאבות קיימו כל המצות וכל התורה קודם שניתנה, ואפילו עירובי תחומין וחצרות וכדומה. על כן יש לומר שאברהם

אבינו בהכינו את עבדו בשליחותו החשובה הסביר לעבדו איך לזהות האשה שתהיה ראויה לבנו יצחק להיות לו לעזר ולשותף בהוסיף זרעא קדישא עם הנבחר, ולהיות להם ל'אם' לחנכם ברוח ישראל סבא וכו'.

ובדרך אחד הסביר האדון לעבדו הנאמן, מה הם תוכן המתנות שיש לו ליתן

לה כאשר יתחיל להצליח בהזדהות זה, לראות האיך יתקבלו מתנות אלו על לב הנערה, באופן שגם המתנות להנערה חלק מהנסיון הווי.

וכן עשה אליעזר כאשר ראה שתפלותיו נתקבלו, והיה לו כבר הוראה מן השמים שנערה רבקה היא המיועדת להיות אם בישראל, גמר שליחותו בלקחו הנאימים והצמידים שנעשו בדיוק גמור ובכוונה כפולה עמוקה, ונתן להנערה בהסברים שקבל מרבו אברהם אבינו. וכאשר נתן לה נזם הזהב המתיק לה סוד הבקע משקלו, שזה מרמז על המחצית השקל שעל ידו נעשו האדנים למשכן, ואחר כך בכל שנה ושנה יעמדו לקנות הקרבנות ציבור.

אחר כך הסביר לה אליעזר ענין השני לוחות הברית והעשרת הדברות שמרומזים בהצמידים על ידיה וכו'. וכאשר גמר אומר ענינים אלו להנערה, המתין לראות אם תקבל הנערה על עצמה האחריות הנוראה לחנך דורותיה על זה האופן, ובאיזה שמחה תתמסר לתעודה הזאת, ובאיזה מסירות נפש תקבע את עצמה להנציח יסודות אלו בלב בניה לדורות עולם. וכאשר הבחין עומק רגש קבלתה ענינים אלו על לבה, וראה שרבקה התחשבה עם המתנות לא משום ערכם הכספי ויפיים ותפארתם הגשמי, אלא שהתפארה ברוב חשיבות ענינם וערכם הרמה בקודש, ומחמת זה דייקא היו יקרים

בעיניה, אז ידע בודאי שהיא היא האשה הראויה לבן אדוני.

ואם כנים אנחנו בזה ההסבר, יש לומר עוד, שזהו פשר ותוכן בכיית יעקב אבינו כאשר בא בידים ריקניות לאחי אמו לבן לקחת לו אשה משם. כי גם הוא רצה לרמז דברים נשגבים ורמי ערך להמיועדת להיות כלתו לראות ולהבחין בהאיך אנפין יתקבלו מתנותיו על לב האשה ואם היא מוכנת להתמסר לחנך משפחתה כפי יסודות היקרנות והחשובות שעל ידם יצליחו שיצטיירו נשמות ישראל על טהרת הקודש, ועל דא ודאי שיש לבכות מר, וכן העידה התורה "וישא את קלו ויבך", שיעקב אבינו בכה על שהיה חסר לו התכשיטים לנסות לב הנערה לראות אם ראויה להיות מאמות עם הקודש.

ומבל הנ"ל יוצא לנו הבחנה רבת הערך על חשיבות המדות טובות בבנין נפש העם הישראלי שכל עיונם ובקשתם של האבות הקדושים עד כדי בכיה היה להתוודע ולהוכיח שאבני הפינה של עם ה' יהיו מסורים וספוגים במדות טובות תרומיות שיהיה בהם המשכה וקיום לדורות עולם בצאצאיהם וצאצאי צאצאיהם עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

וידועים דברי רבי חיים ויטאל ז"ל בשערי קדושה" שבכל התורה אין מוצאים מצות בעניני מדות הנפש מפני

ש'דרך ארץ קדמה לתורה" וואם האדם נתפס במדות רעות חס ושלום אז אין תורתו תורה, שהמדות הם יסוד כל הבנין וכלי מדות טובות כל הבנין מתמוטט וקורס ונופל לארץ, כמו שמצינו בפרקי אבות (פרק ב, משנה ב): "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ", וכן (פרק ג, משנה יז): "אם אין דרך ארץ אין תורה".

ואם אבותינו הקדושים נתנו דעתם רצונם וחפצם העזה להיות בטוח שמדותיהם הטובות י שארו וימשכו לכל הדורות הבאים אחריהם, הרי בודאי יש עלינו חובה ואחריות כפולה ומכופלת שלא לאכזב

תקותם ויגיעתם שהשקיעו בנפשנו האלקית שנשארו נאמנים לרוחם הרמה ורגישות מדותיהם וטבעם הנשגבה. ואף אם אנו מכים באגרופ על לבנו על החטאים והעונות בנפילת אפים בכל יום ומתוודים על העבירות שעשינו נגדו יתברך שמו, הרי עולה עליהם פי כמה כשלונות המדת שהם הבסיס של הדת כולו. וזה צריך להיות מרכז עבודתינו ועיקר תפלתנו שנתברך לפניו יתברך שמו בסעייאת דשמיא בקנין המדות טובות וקרא ה' עלינו (ישעיה' מט, ג): "ישראל אשר בך אתפאר". כן יהי רצון אמן ואמן.

18 Olam Haindos - R. Kesterbaum

חזק במוסר אל תגר נצרך כי היא חייך
Hold fast to discipline, do not let go; guard it, for it is your life
(Mishlei 4:13)

With regard to this *pasuk*, the Vilna Gaon writes that the reason a person is alive is so that he can correct a *middah* that he has not yet rectified. Therefore, he says, a person must constantly strengthen himself in this regard, and if he does not, what purpose is there to his life?

The Gaon's words make it clear to us that a person's purpose in this world is to perfect his *middos* — and that *tikkun hamiddos* is not simply a nice or pious thing to do, but rather something fundamental, something on which a person must always focus.

The Rambam teaches us (*Hilchos Teshuvah* 7:3) that *teshuvah* is not limited to sins involving actions; a person also needs to repent for his bad *middos*, such as anger, jealousy, pursuit of money or honor, gluttony, and the like. The sin of bad *middos*, the Rambam writes, is far more serious than the sin of actions, for it is more difficult for a person to tear himself away from bad *middos* than bad actions.

The source of this obligation to rectify one's *middos* is found in the *pasuk*: והלכת בדרךיו, And you shall go in His ways (Devarim 28:9), as the Rambam writes in *Hilchos Dei'os* (1:5).

Rav Chaim Vital (*Shaarei Kedushah* 1:2) offers an illuminating and powerful insight: There are two souls within a person: a base soul, upon which a person's character traits depend, and a lofty soul, which is connected to the person's mitzvah observance. The person is able to keep the Torah and thereby elevate his higher soul only through the base soul, which is attached to the body. Bad *middos* are therefore far more serious than the sins themselves, for they are the basis and prerequisite for everything. Accordingly, when our Sages say that anger is tantamount to idol worship or arrogance to denial of Hashem, they are to be taken literally. Therefore, Rav Chaim concludes, one has to be careful with bad *middos* even more than with fulfilling the actual mitzvos, for with good *middos* he will be readily able to keep all the mitzvos.

20a

Torah: Not for Angels

The Alter of Novardhok, in his *sefer Madreigas Ha'adam* (*Cheshbon Hatzedek* Ch. 7) explains that this concept of the primacy of *tikkun hamiddos* sheds light on the Sages' teaching that "The conversation of the servants of the Avos is more precious to Hashem than the Torah of their children" (*Bereishis Rabbah* 60). Many of

the Torah's laws are written in succinct language that must be interpreted through Talmudic methodology (such as *gezera shava* and *binyan av*), while the discussion that Eliezer, Avraham's servant, had with Besuel and Lavan, is recorded in the Torah at great length, with every detail mentioned explicitly. That is because the essence and goal of the Torah is *tikkun hamiddos*.

We can see this, says the Alter, from the Sages' teaching that the reason the Torah was not given to the angels is — as Moshe Rabbeinu argued to the angels — "Is there any jealousy among you? Is there any hatred among you?" (*Shabbos 89a*). Apparently, it is precisely because human beings have flawed *middos* that we were given the Torah, in order to help us fix our *middos*. Accordingly, since the conversation of Eliezer teaches us how he overcame his own *middos* and self-interest in finding a wife for Yitzchak — whom he had wanted for his own daughter — the Torah records this discussion in great detail.

With this insight of the *Madreigas Ha'adam* we can understand the following teaching of the Midrash. The Midrash (*Shir Hashirim Rabbah 8:13*) states that Hashem exhorts the Jewish people, "Be mindful that you not hate one another or envy one another or stir up a quarrel with one another or shame one another, so that the ministering angels do not say before me, 'Master of the universe, the Torah that you gave the Jewish people, they do not engage in.'" Why does Hashem need to address the angels, and why specifically regarding this issue of character flaws? The answer is that Hashem is cautioning the Jewish people to rectify their *middos*, for otherwise the angels will have grounds to maintain their argument that the Torah should have remained in their possession.

From the wording of this Midrash we can infer that a person who learns Torah but does not rectify his *middos* properly is not considered to be truly engaged (*עוסק*) in Torah, for the Midrash stresses that the Jewish people's character flaws, not their lack of toil in Torah, is the reason the angels will say that the Jews are not engaged in Torah. This is because, as we have shown, the entire purpose of the Torah is perfecting one's *middos*, and one is therefore not considered a true student of Torah if his learning does not bring him to perfect his character.

24 שיעור חו"ש - 5 זמנה

למה בכה יעקב אבינו על זה?

בספרים הק' מובא שאצל צדיקים אין הבדל בין היותם בחיים לבין לאחר המות אלא שלאחר המות הם אינם יכולים לדבר, אבל רוחניותם קיימת והם ממשיכים להתעלות. לפי זה יש ענין שצדיק יקבר על יד אשתו, שהרי הוא כאילו חי.

אמרי חן / בראשית

414 25 וישא קולו ויבך

כאשר ראה יעקב את רחל צפה ברוח הקודש שהיא אמנם בת זוגו. יעקב שמח שמצא את בת זוגו משום שלא תמיד אפשר למצוא את בת הזוג הנקל. לפעמים נושא האדם אישה שאיננה בת זוגו כפי שמסביר זאת הוזהר הקודש בפרשת משפטים. מאידך הצטער יעקב שרחל לא תקבר עמו במכפלה לכן בכה כאשר ראה אותה. המפרשים מסבירים מדוע לא נקברה רחל עם יעקב. הטעם העיקרי הוא משום שרחל הייתה בת זוגו של יעקב אולם לאחר שיעקב עלה לדרגת ישראל חרלה רחל להיות בת זוגו לכן לא היה מקום שתקבר עמו ולאח זכתה לכן. זוהי גם הסבה שרחל מתה בדרך. משום שהקב"ה הסכים לדברי המלאך ששמו של יעקב יהיה ישראל ואז עלה בדרגתו הרוחנית ולאח הפכה להיות בת זוגו אם כן רחל חייבת להפטר. הסבר זה נאמר על ידי חכמי הקבלה ואיננו סותר את דברי רש"י שאמר: "לפי שזולתה במשכב הצדיק לא זכתה להקבר עמו" (בראשית ל, טו). כי אם רחל לא הייתה מזולתה במשכב הצדיק (ומדובר כאן בתביעה לפי דרגתה של רחל), אפשר והייתה מתעלה להיות בת זוגו של יעקב גם לאחר שה' החליט לשנות את שמו לישראל ואז הייתה נקברת במערת המכפלה ולאח הייתה נקברת בדרך כדי להיות עור לבניה בצאתם לגלות בימי נבוכדנאצר.

ויבך...

"ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו וגו', וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך" (בראשית כט, י"א)

"ויבך - לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה" (רש"י)

לכאורה, על שום מה באה עליו רוח הקודש זאת? מה חשיבות יש בידיעה זאת, עד כדי הפעלת השראה של רוח הקודש? כלום ניתן לתאר שינוי במחלכיו של יעקב בעקבות גילוי זה?

אלא, שהרי העונש, לא על חניס הוא בא. יש איפוא לתור אחר סיבותיו, על שום מה נענשו.

חשיבות הידיעה היא, איפוא, בשל העמידה על המשמר, ומניעת הסיבה הגורמת לפירוד הזה. וכמו כן, למען נדע, עד כמה מחושבים ושלמים היו מעשיהם של יעקב ורחל אמנו. הלא ברור ופשוט, שלנגד עיניהם, הייתה תמיד ניצבת אותה רוח הקודש, על העונש האיום הזה. כמה דק היה החטא. יעקב ורחל עצמם, כנראה לא הבחינו בו. ובכל זאת עונש כזה, עונש לרחל ועונש ליעקב... ממש נורא.

זוכרים אנו, במה שעוד יסופר להלן (שם לא, ל-לה), כשלבן הארמי בא לחפש את תרפיו, ורחל אמנו, במסירות נפש, נצמדה למושבה על הגמל, כדי להתביאם מתחתיה... יעקב התבטא, כי מי אשר בידו הדבר, לא יחיה... והשגה שיצאה מפי השליט התקיימה... כנראה. איזה חטא דק מן הדק עך אין נבדק, בכל זאת גרם... והלא כאמור, רוח הקודש כבר הייתה ידועה להם היטב, ניצבת מול עיניהם, ובכל זאת.

אכן, לימוד עצום.

***

עוד יתכן, הלא רוח הקודש, לא אמרה אלא זאת שלא יבואו יחדיו לקבורה. לא התפרש כאן, לא המועד של פטירת רחל, לא המקום ולא הסיבה. רק זאת, שמקום קבורתם יהיה נפרד.

ובכל זאת, ויבך! תוך כדי "ויושק". תוך כדי מילוי ציפיות והתגשמות שאיפה של כל עתיד כלל ישראל. הלא רחל אמנו היא, ממנה הבנין של כל

כלל ישראל, כמו שאר אמותינו, שרה רבקה ולאח. ובכל זאת, גם פירוד זה, אינו נסבל. גם פירוד זה, של לאחר ימי חלדם עלי אדמות, גם זה מעורר לבכי...

זה מוכיח יותר מכל דבר, גם ליעקב, גם לרחל, מהו טיב הקשר שביניהם. קשר הקשור בחבלי נצח של כל העולמות, הזה והבא.

אם באה רוח הקודש, כנראה שיעקב אבינו דרש אותה. חיוני לו לדעת, מה יהיה לאחר מלאת ימי חייהם בעולם הזה, כשם שחיוני לו לדעת כי עצם הקשר ביניהם יתהווה... ולכן הודיעו לו, ליעקב, את זאת, על ידי רוח הקודש...

השאלה היא אך, מדוע בא הגילוי ברגע זה דווקא? מדוע בשעת הפגישה? מדוע צריכה גם רחל לדעת זאת ולראות את בכייתו של יעקב אבינו?

הוא אשר אמרנו. אם בשל הכוונת הדרך, אם בשל הלימוד, מה גורם החטא, מה גדול העונש, ואם בשל עצם הידיעה וההרגשה, באיזה עבותות של נצח קשורים המה יעקב אבינו ואמנו רחל.

זוכר גם בפסוק (רות א, טז-יז) שאמרה רות לנעמי, לאחר שהפצירה בה לעזבה וללכת לדרכה: "אל אשר תלכי אלך, ובאשר תליני אלין וגו', באשר תמותי אמות ושם אקבר".

מהו "ושם אקבר"??...

זהו ביטוי לעבותות של נצח שנקשרה רות לנעמי.

"בינצח" זה של יעקב ורחל, פגעה מדת הדין.

ויבך...

ובאמת רעיון זה נמצא בפרש"י (בראשית כט, יא) על המלה "ויבך" שנאמר בפנישת יעקב ורחל, וז"ל: "ויבך" - לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר - לפי שבא בידיים ריקניות, אמר: אליעזר עבד אבי אבא היו בידי נזמים וצמידים ומגדנות ואני אין בידי כלום וכו". ושם בשפתי חכמים הקשה על הפירוש הראשון, דאם היתה שואלת אותו למה אתה בוכה, האם היה מזכיר לה את מיתתה? - וגם לפירוש השני קשה, האם על חסרון ממון יבכה? * אולם לפי מה שנתבאר אפשר לומר שהטעם האמיתי לבכיו של יעקב הוא משום שצפה ברוח הקדש שהיה לא תקבר איתו, אלא שטעם זה אי אפשר לומר לה כבר בפגישה הראשונה עם רחל אף שזוה באמת היה הטעם האמיתי. ולכן מביא רש"י את הטעם השני: "דבר אחר - לפי שבא בידיים ריקניות אמר וכו", כלומר, את הטעם הזה הוא סיפר ואמר לרחל או למי ששאל אותו, אף שהטעם האמיתי לבכיו היה הטעם הראשון. והדברים הם לאמיתתה של תורה.

היתה שמחתו שלמה ומלאה, אלא הותרה מקום לבכי.

וכדרכם של כל מדרשי חז"ל, אף מדרש זה שהובא ברש"י שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה, ולפי שבא בידיים ריקניות, הוא עומק פשוטו. כי הנה הטעם שלאה לבדה נכנסה עם יעקב לקבורה, ולא רחל, הוא משום שלאה הוכתרה בתואר 'אם הבנים', כאשר חלקה הגדול של משפחת יעקב הוקמה על ידה, וכמו שאמרה בלידת זבולון (ל, ט) - הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים. ופירש רש"י שם 'יזבלני - לשון בית זבול וכו' בית מדור, מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים כנגד כל נשיני'.

נמצא אפוא, כי בכיו של יעקב, שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה, יסודו בכך שנמנע ממנו לשאת את רחל מיד ובעל כרחו הכניסו לו את לאה, ואשר משום כך נסתבב הדבר שלאה היתה אמם של עיקר משפחת יעקב, ובשל כך אף זכתה להיכנס עמו לקבורה. ואילו היה נושא רק את רחל כאשר היה ברצונו, היתה רחל נועדת להיות 'אם הבנים', ולהיכנס עמו לקבורה נועדין מה שכתבנו בזה להלן בפרשת ויחי בפסוק 'ואקברה שם בדרך אפרת' (מח, ז).

והן הן הדברים הרמוזים גם בטעם האחר שדרשו רבותינו - לפי שבא

בידיים ריקניות. כי בכך באו חז"ל ללמדנו את סיבת הדברים, מדוע אכן נבצר מידי יעקב לשאת את רחל כאשר חפץ. ואמרו, כי בשונה מאליעזר עבד אברהם, שעושר אדוניו העמיד לפניו את היכולת המלאה לבחור במי שיחפוץ, כמו שביארנו בפרשת חיי שרה בפסוק 'וה' ברך את אברהם בכל' (כד, א) - הרי שיעקב לעומתו בא בידיים ריקניות, והיה זקוק לחסדי הבלתי נאמנים של לבן הארמי שיסכים לתת לו את בתו לאשה, והיה מן הנמנע מיעקב לעמוד על מילוי בקשתו כטוב בעיניו, ותעתע בו לבן והכניס לו את לאה.

הנה כי כן סיבת בכיו של יעקב אחת היא * כפשוטו וכמדרשו, אשר לאור עניו ומרודו, בבואו בידיים ריקניות, היה יודע ומבין כי לא תינתן לו הזכות לשאת את רחל כרצונו, ואף אם יאות לבן לתתה לו לאשה, מכל מקום לא יוכל לבכרה ולהקדימה על פני אחותה לאה, וצפה ברו חקדשו שזה יגרום שבסופו של דבר לא תיכנס רחל עמו לקבורה.

27 שמון פרשת ויצא המוב מג

אלא דמ"מ ילפינן מינה, כיון דהוא חשש שמא יגרום החטא, ולכן בא הנדר לא על עת הצרה אלא אח"כ, ולכן איתא דנענש יעקב על שאיחר נדרו.

וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך (כט:א)

ברש"י, ויבך לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה, ד"א לפי שבא בידיים ריקניות, אמר אליעזר עבד אבי אבא הי' לו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום לפי שרדף אליפו במצות אביו וכו' וכו' ע"כ. ולכאורה, שני פירושי רש"י הם מן הקצה אל הקצה דפירוש ראשון כולו רוחניות שאינה נקברת עמו, ופירוש השני הוא לגמרי גשמיות דבא בידיים ריקניות. אלא דאפשר לומר, דקשר האבות והאמהות לא הי' מוגבל לימי האישות דוקא, אלא דגם קודם ההוי' וגם לאחר האישות נשאר צמודים ודבוקים זה לזה, ולכן באה יעקב על אותם שתי הבחינות דהיינו, מקודם האישות, בא בידיים ריקניות ואינו נותן מתנות וסבלנות כנהוג, וגם לאחר האשות אינו קשורה לו, דאינה נקברת עמו וע"ז קא בכינא.

28 עב שמון פרשת ויצא המוב

אבל ל"ג, דאפשר לומר דאולי שני הפירושים עולים בקנה אחד. והיינו, כדאבאר לקמן ע"פ דברי הרמב"ן דהא דנשא יעקב שתי אחיות דאסרה תורה הי' דוקא בחו"ל, אבל בא"י קיים כל התורה כולה. וא"כ הי' מוכרח דאחד מהאחיות ימות קודם ביאתם לא"י, וזהו שמתה רחל בדרך, וזה הי' כיון שנשאה יעקב אחר שנשאה ללאה, אף שהי' ע"י רמאות של לבן מ"מ לאה קדמה נישואי; ואולי, אילו הי' בא יעקב ללבן עם כל רכושו והי' לבן משמכר

בעשרו של יעקב, ולא הי' צריך להשתמש ברמאות של לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה והי' יעקב נותן לרחל סבלנות כמו אליעזר לרבקה (וזהו אולי הרמו לאחי אמר), הי' מתקיים נשואין של יעקב לרחל כדבעי. וזהו שני הפירושים של רש"י, דלפי פשוטו הי' צריך לבוא הפירוש של ידיים ריקניות קודם לפירוש של רוח הקדש, אלא דרצה רש"י בזה לבאר: דראה דאין רחל נקברת עמו, ותמות קודם חזירתו לקריית ארבע ולא תקבר שם, ולמה בא לידי זה - היינו משום דבא אצלה בידיים ריקניות - ולכן נהג לבן אתו ברמאות של לא יעשה כן, וגורם אחד מוליד את השני מאורע רודף מאורע החורצים גורלות הרי אסון - ולכן וישא קולו ויבך.

In the essay on the Me'aras HaMachpelah, we discussed the enormous implication of the Patriarchs being buried together with their wives. The *Avos* and *Imahos* had raised themselves to the level of being a *merkavah*, of embodying Godliness. The *Avos*, Avraham, Yitzchak and Yaakov, became a *merkavah* for the *Kudsha B'rich Hu* aspect of Godliness and Sarah, Rivkah, Rachel and Leah embodied the *Shechinah* aspect of Godliness.

By arranging that they be buried together with the *Imahos*, the *Avos* ensured that there would constantly be an intense connection between *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah*, i.e., a great flow of light would emanate from *Kudsha B'rich Hu* to *Shechinah*. Thus, all of creation would be able to grasp Godliness and a utopian world order would reign.

at the well. Yaakov cried because he perceived with *Ruach HaKodesh* that although he would marry Rachel, they would be separated in death. She would not be buried alongside him in the Me'aras HaMachpelah.

Yaakov's dream, to build a family that would fill the world with the light of knowledge of Hashem, would be seriously derailed by Rachel being buried on the road, separated from him.

32 Rachel Represents Galus HaShechinah

As explained,¹² the *Avos* being buried together with their wives ensured a continuous connection between *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah*, bringing all of creation a knowledge and awareness of Hashem.

But we know that we are living in a world where Godlessness is the tragic norm. Ever since the Beis HaMikdash was destroyed and the Jewish people exiled, a thousand black veils prevent *Shechinah* from receiving and radiating the light of *Kudsha B'rich Hu*.

It was Rachel's separation from Yaakov after her death that serves as the catalyst for the disconnect between *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah* that we call *Galus HaShechinah*.¹³ In *Parashas Vayechi* we can hear the anguish Yaakov experienced when Rachel died and he was forced to bury her on the roadside, "When I came from Padan, Rachel died on me in the land of Canaan, on the road ..."¹⁴

How Can There Be Galus HaShechinah?

But we are confused. On the one hand, the *Avos* are buried together with the *Imahos* in Me'aras HaMachpelah, affecting a union of *Shechinah* and *Kudsha B'rich Hu*. On the other hand, Rachel is separated from Yaakov, effecting a disconnect between *Shechinah* and *Kudsha B'rich Hu*. What is going on?

33 Perceptible and Imperceptible Shechinah

As explained,¹⁵ the light of Godliness is conveyed to all creations through *Shechinah*. However, vast spiritual gaps separate the loftiest, hidden, spiritual worlds from the physical universe in which we live.¹⁶ That is why, in the higher spiritual worlds, creations are able to absorb and grasp Godliness through a lofty aspect of *Shechinah*, which we refer to as the *Imperceptible Shechinah*.

We refer to this lofty aspect of *Shechinah* as imperceptible because we, dwellers of physical bodies, inhabitants of a concrete planet, cannot grasp Godliness through this aspect of *Shechinah*; it is too abstract for us. We can only have contact with Godliness through the simpler aspect of *Shechinah*, the *Perceptible Shechinah*.

Galus HaShechinah Only Affects the Perceptible Shechinah

The *navi Yirmiyah* laments, "She is like a widow," referring to *Shechinah*. He does not say that she is a widow, a woman who is husbandless because her husband has died; rather, she is like a widow, she is husbandless because her husband has left her and gone off to some distant place for a long period of time.¹⁷

The wife misses him terribly and yearns deeply for him to return to her. On the outside, their relationship appears to have been severed. In truth, however, they are still connected by the bonds of

matrimony, they are still husband and wife; and, in some unseen world their hearts still beat as one, their souls still vibrate in unison.

Similarly, in the present period of *Galus HaShechinah*, barely a trace of Hashem's light can be found in the physical world. This is because the *Perceptible Shechinah* is not receiving sufficient light from *Kudsha B'rich Hu* to reflect to Bnei Yisrael and the rest of the world. We therefore have very limited understanding of Godliness.

But hidden, deep within the spiritual chambers of Godliness, the light of Hashem is still openly directed toward, and reflected by, the *Imperceptible Shechinah*. In that unseen reality there is no chasm between *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah*. It is only in the perception of the inhabitants of the physical world that there is a *Galus HaShechinah*.

Rachel Embodied the Perceptible Shechinah

Even a cursory review of Rachel and Leah's personas reveal that while Leah was consistently hidden, Rachel was open and visible: Leah remained at home while her younger sister was out in the field herding her father's sheep; Leah's identity was hidden from Yaakov and the wedding guests when Yaakov was tricked into marrying her; the Torah mentions neither her death nor her burial; she was buried in the deep recesses of a cave within a cave while Rachel was buried in a grave along the open road, without any edifice over it, only a stone monument marking it.¹⁸

Both Rachel and Leah had expended incalculable time and effort to improve the spiritual aspects of their respective personalities. Each had remarkable success in reaching her goal of becoming a worthy embodiment of *Shechinah*, as had the other *Imahos*. However, due to the inherent differences in their personalities, each embodied a different aspect of *Shechinah* and each one's aspect complemented that of her sister.

Leah's soul was rooted in the lofty, hidden worlds that grasp Godliness through the *Imperceptible Shechinah*. That is why, when she reached the level of embodying Godliness, she embodied the *Imperceptible Shechinah*.

Rachel's soul was rooted in the more revealed spiritual realms which we earthly beings can grasp. When she reached the level of *merkavah*, she embodied the *Perceptible Shechinah*.¹⁹

Yaakov's Task

Yaakov knew what mission he was assigned to fulfill. He is referred to as the *bechir she'b'avos*, the "choicest" of the Patriarchs. Although Avraham and Yitzchak laid the groundwork for the Jewish people, they also gave birth to sons who were not on this level.

Yaakov was complete. All of his descendants would form a people of God.²⁰ He was the most perfect *merkavah* for *Kudsha B'rich Hu* that had ever lived.

His task was to marry both Rachel and Leah, each of whom embodied a different aspect of *Shechinah*. Thus he would form a perfect *Yichud*, union, of *Kudsha B'rich Hu* with both the *Perceptible* and the *Imperceptible* aspects of *Shechinah*.

37 Yaakov Understood That Rachel Embodied the Perceptible Shechinah

When Yaakov looked upon Rachel for the first time, he did not see a young maiden standing before him; he saw a *merkavah* for the Godliness of *Shechinah*. Just as we kiss the *Sefer Torah* and our *tefillin* because of their inherent sanctity, Yaakov kissed the embodiment of *Shechinah* that was Rachel.

Since she was the embodiment of the *Perceptible Shechinah*, Yaakov was then moved to contemplate whether the *Yichud* of *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah* would be clearly manifest in the physical world, or (Heaven forbid) would Godliness be hidden from us?

As noted above, Yaakov cried because he saw prophetically that Rachel would not be buried next to him in the *Me'aras HaMachpelah*.

How deep was the pain that brought him to tears! How unbearable the disappointment! How cosmic the consequences! Yaakov, the embodiment for *Kudsha B'rich Hu*, cried because he saw that the embodiment for the *Perceptible Shechinah*, Rachel, would be separated from him in death. The *Yichud* that their marriage would engender would be disconnected.

Moreover, that disconnection would pave the way for an extended period of *Galus HaShechinah*. The *Churban* of both the First and the Second *Batei Mikdash*, and the enormous, frightening *Hester Panim* during the long and bitter exile that came in the wake of each *Churban*, would be the result of Rachel being separated from Yaakov.²¹

38 In the Me'aras HaMachpelah There Is No Destruction and No Separation

To be sure, in the lofty spiritual realms, *Shechinah* and *Kudsha B'rich Hu* are always united. Therefore, the Jewish people are never truly severed from their Beloved and that is why Leah is in the *Me'aras HaMachpelah* together with Yaakov.

But we cannot see that *Yichud*; our vision falls short in the depth of the *Me'aras HaMachpelah*, the cave within a cave.²² The hope

THE HIDDEN RESERVOIR

We have come to understand that there are two *Mikdashim* in the spiritual world, two sources from which we can draw holiness: Yerushalayim and Chevron.

When you think carefully about your own spiritual life, you will be able to identify times when you were blessed with spiritual illumination and clarity, and you could feel the blissful closeness of the Divine Presence. When you experience such moments of illumination and closeness in your own life, it means you have been privileged to ascend to your Har

Ha-Moriah. There, as you stand upon "the mountain of God," you are in the presence of the *Avos Ha-Kedoshim*, and their holiness is revealed to you.

But you may also experience times when your heart is closed to all feelings of holiness and joy, and your mind is tightly shuttered. You sense that the light of Heaven is hidden from you by thick and gloomy clouds, and your eyes gaze upon a weary and oppressive darkness. You feel no desire for the Torah, and it seems to you that the gates of prayer have been locked, barring even the faintest beginning of a prayer. You yearn for your soul's Beloved, and although you search for Him, you cannot find Him. The trouble and the sorrow you feel are a sign that, for the present moment, your *Beis Ha-Mikdash*, your Yerushalayim, has been destroyed.

40 At such a time, when you cannot go up to Har Ha-Moriah, you must go down instead to the *Me'aras Ha-Machpeilah* that exists within you. Do as Kaleb ben Yefuneh did, and pray at the tombs of your holy forefathers, who are hidden like a treasure in the depths of your heart. Pray, even if your prayer is no more than a longing for prayer. If you cannot make your prayer an expression of your heart, then let it be an expression of your faith. If you cannot pray with vitality, then pray with *emunah*. But do not desist.

Force yourself to learn Torah, even if now it tastes bitter to you, and you only recall with difficulty how its words once delighted you with the sweetness of milk and honey. Accept upon yourself the service of God, even if seems a heavy burden and you feel only weariness and indifference. Even if you can only force yourself to study Torah and to do mitzvos with a dull-witted determination, you must persevere, nevertheless.

Serve God with whatever powers you have now — with whatever you can find within your soul at the present time. If, for the moment, you cannot discover within yourself enthusi-

asm and joy, if the light of understanding is dim, then serve God even like the ox, who pulls forward steadily under the yoke, patient, resigned, and powerful. Or serve God like the donkey, loaded with heavy burdens, who is cold and lethargic, but also sure-footed, reliable, and uncomplaining. Serve God in whatever way you are able. But do not despair, and do not desist.

• There is no place for despair, for your *Me'aras Ha-Machpeilah* is a wellspring of holiness that can sustain you even when the light of Yerushalayim is dim. Your *Machpeilah* can never be destroyed. The holiness of the *Avos* that exists within you can never be lost. True, it is hidden now — locked

פג 41 בנסתור לטור אעזר

בזה יתבארו הדברים. שכל זה ראה יעקב ברוח הקודש עת נפגשו, לכן בכה על גלות בניו, לצרפו לבכיה של רחל שעתידה לבכות בשעת מעשה, כי ידע שלא יקבר עמה ולא יהיה עמה בבכיתה. לפיכך הקדים הבכי לעת הזאת בבואו להקים עם רחל את בית ישראל.

42 Contribute Your Tears!

However, if we are ever privileged to find ourselves at the burial site of our mother Rachel, we should contemplate the enormous implication of the location of her burial place, and join Yaakov in his weeping. We should cry and lament the tragedy of exile and beseech Hashem to restore His light to the *Perceptible Shechinah* that Rachel embodied.

We should also be inspired to *teshuvah*, for isn't repentance the only salvation of the *Perceptible Shechinah* that Rachel represented? Only our sincere *teshuvah* will restore the rushing flow of Godly light that was reduced to a trickle through our sins.

To be sure, Rachel does not weep in solitude. The *navi* does not say, *רחל בוכה*, "Rachel is weeping"; rather, he says, *רחל מבכה*, which may be understood as, "Rachel is bringing [others] to tears."

At Kever Rachel we are more readily able to tune into the bitter weeping of Rachel and allow ourselves to be induced to tears along with the heavenly spheres and the earthly realms, the fiery angels and hosts of heaven that all weep along with Rachel, bemoaning the terrible tragedy of the light of Godliness being hidden from Hashem's creations.

Yet, we can also hear the strains of Hashem's comfort to Rachel, "There is hope for your future ... and your children shall return to their border."

There will once again be a connection between *Kudsha B'rich Hu* and *Shechinah*.

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח — May You speedily cause the outgrowth of Dovid Your servant to sprout forth. This is the tefillah for Mashiach. There are many places in Tanach where the Melech HaMashiach, a descendant of Dovid HaMelech, is referred to as his tzemach, or "sprout."

Mashiach is called the "sprout," or outgrowth, of Dovid, because, like a seed germinating in the ground, the process of bi'as Mashiach is a slow but steady one. Just as a tiny seed gradually grows, bit by bit, until it breaks through the ground and then develops into a fully grown tree, so is the coming of Mashiach an ongoing and slowly developing process, which will not stop until the actual bi'as Mashiach becomes a reality.

And just as one would water a plant to make it grow, so does the tzemach Dovid develop and grow as the result of the tears of those who mourn over Tziyon and Yerushalayim, who are continually being mispallel for binyan Yerushalayim and bi'as Mashiach.

44 Rachel Is Being Shrouded More and More

In the last decade or so since the intifada, thick cement barriers have been erected, one after the other, wrapping the burial place of Rachel in yet another layer of concealment.

The symbolism of this plays itself out on the world stage. Nations rush to enact laws protecting and promoting immoral behavior. Among Jews, intermarriage and assimilation reach epic proportions.

Even frum Jews are facing difficult challenges. Living a life based on avodas Hashem becomes more and more difficult as the culture of externalism exerts a powerful pull on all levels. The yetzer hara becomes more overwhelming each day as yet another technological device is invented and snatched up by the masses; devices that destroy the fabric of humanity, both emotionally and mentally, and, of course, spiritually.

It is becoming more and more difficult to access even the revealed aspect of Godliness, which until now we had been able to connect to relatively easily. Therefore, symbolically, getting to Kever Rachel requires passing through more and more enclosures with each passing year. We now have to travel in armored busses and pass through barbed wire and multiple barriers of cement barricades until we can throw ourselves on the tombstone of our mother Rachel.

Accessing and understanding the deeper levels of Godliness had always required a purity of soul and extensive effort. Today, however, having a grasp of even the simpler aspects of Godliness is becoming more and more difficult with each passing day.

45 The Complete Revelation of Godliness Is Imminent

Yet instead of panicking or falling into a depression, we should begin preparing our geulah dance. Rachel's hiddenness is extremely unnatural. An unnatural situation cannot continue for a very prolonged period of time.

The unnatural must sooner, rather than later, revert back to its original state. A tightrope walker cannot remain teetering high above ground level for a very long time, a scuba diver must rise to the surface fairly quickly and a person cannot stand on his head for very long. All of these states are unnatural, and Hashem imbued nature with the power to compel all matter to comply with it.

Rachel's unnatural hiddenness should inspire us to begin rejoicing with the imminent redemption. We are already at the lowest point; we can only rise from here to an eternal geulah.

And with the coming of Mashiach, not only will Rachel, once again, be revealed, but even Leah, who as discussed earlier in "Pray for the Redemption" represents the loftier, hidden aspects of Godliness, will arise from deep underground in the Me'aras HaMachpelah with Techiyas HaMeisim, and we will be privy to the deepest understanding of Godliness.

אלא יש לומר שנחמת הנביא לא הייתה משום ענין הנוגע לעצמו או לחלו או על חוסר ממון, חס להזכיר, רק על החורבן והגלות, ואין כאן שני פירושים ברש"י ז"ל רק פירוש אחד, והענין הוא כך, דהנה הטעם שלא נכנסה עמו לקבורה, הלא הוא כפירוש רש"י בפרשת ויחי (ממ, ז) כדי שתהא לעזרה לזניה בגולה כמו שנאמר (ירמיה לא, ד) ורחל מנכה על זניה עי"ש.

זוהו שפירש רש"י, ויבך לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, היינו שצפה ברוח הקודש את החורבן והגלות שרחל מנכה על זניה, ואינה נכנסת עמו לקבורה כדי שתהא לעזרה לזניה, דבר אחר שצא צידים ריקניות, פי, וראה עוד דבר

אחר שצא צידים ריקניות היינו שצא צידים ריקניות דלים וריקים וזכה על זה היינו על העוני ודומק הגלות כאמור, וזי למצין:

ניתן להוסיף ביאור בדבריו, דהנה הליכתו של יעקב אבינו לבית לבן ושהותו שם במשך עשרים שנה, הייתה הגלות הראשונה של ישראל בין האומות, והרי נקטינן ש'מעשה אבות סימן לבנים', וכפי שכתב הרמב"ן בפרשת לך לך (נלאשימ

י, י) "לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים", על כן ידע יעקב אבינו שאותה גלות בבית לבן הארמי שהוא נכנס אליה עתה, היא הסימן לבנים כיצד תראה גלותם העתידה בין הגויים, ולכן משראה שהגיע לבית לבן בעירום ובחוסר כל, הסיק יעקב אבינו שאף בני ישראל עתידים לצאת לגלות מבלי שום אמצעים בעוני ובדוחק, ועל כך בכה יעקב אבינו, מפני שדקדוקי עניות הם אחד מן הדברים המעבירים את האדם על דעת קונו, ואם יסבלו בני ישראל בגלותם מדקדוקי עניות, לא יהיו בידם די זכויות בכדי להיגאל ממנה.

על כך בכה והתפלל יעקב אבינו, שיציל הקב"ה את עם ישראל מדקדוקי עניות, בכדי שיזכו לצאת מגלותם ולהיגאל גאולת עולמים, וכך פירש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א את האמור בתחילת העניין (פיק נט, ו) שאמר יעקב אבינו לרועים: "הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאו ולכו רעו", דהרמו בדבריו הוא, שגם אם עוד היום גדול ועדיין לא הגיעה עת הגאולה - 'עת האסף המקנה' - לפחות 'השקו הצאו ולכו רעו', כלומר לפחות שישפיעו משמים על בני ישראל צאן קדושים, שפע פרנסה ומוזנות בכדי שיוכלו להינצל מדקדוקי עניות המעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו.